

Runverket
Helmer Gustavsson
Box 5405
114 84 Stockholm

Ang runstenen Kvarntorp, Svanshals Sn, Lysings hd, nr 137 Östergötlands runinskrifter, Pl XLIV, fig 3.

Runstenen hittades 1869 i kvarndammen vid Kvarntorp och är rest öster om denna intill befintlig bod.

Sid 132, Östergötlands runinskrifter, noteras att "någon säker tydning kan jag icke vinna; de skyftar om innehållet, som en betraktelse av inskriften synes ge vid handen, skall jag här nedan med all reservation framställa."

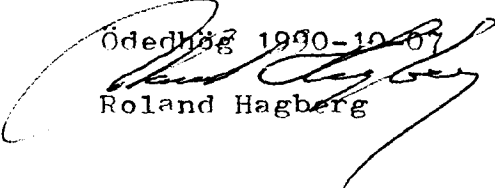
Undertecknad har erhållit bifogat förslag till tolkning utförd av Zigfrydas Kalvaitis. Kontakt har tagits med museet i Linköping, Jan Eriksson. Ingen på museet vill vid besök diskutera tolkningen, då kompetens saknas, varför jag översänder tolkningsförslaget till Eder.

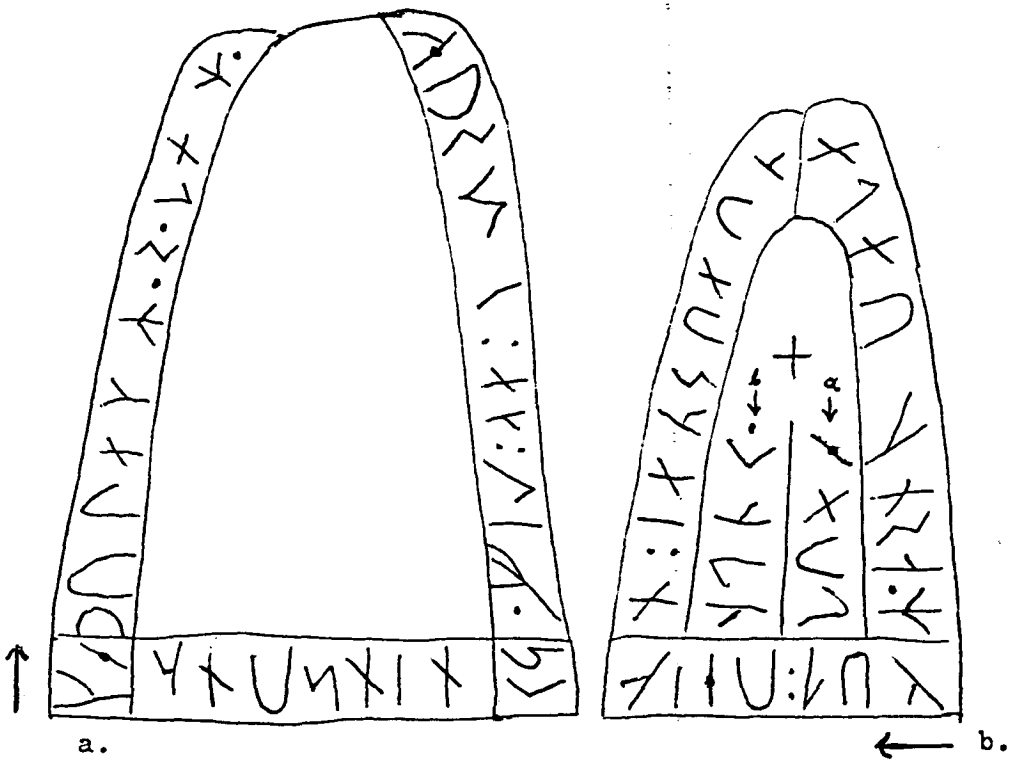
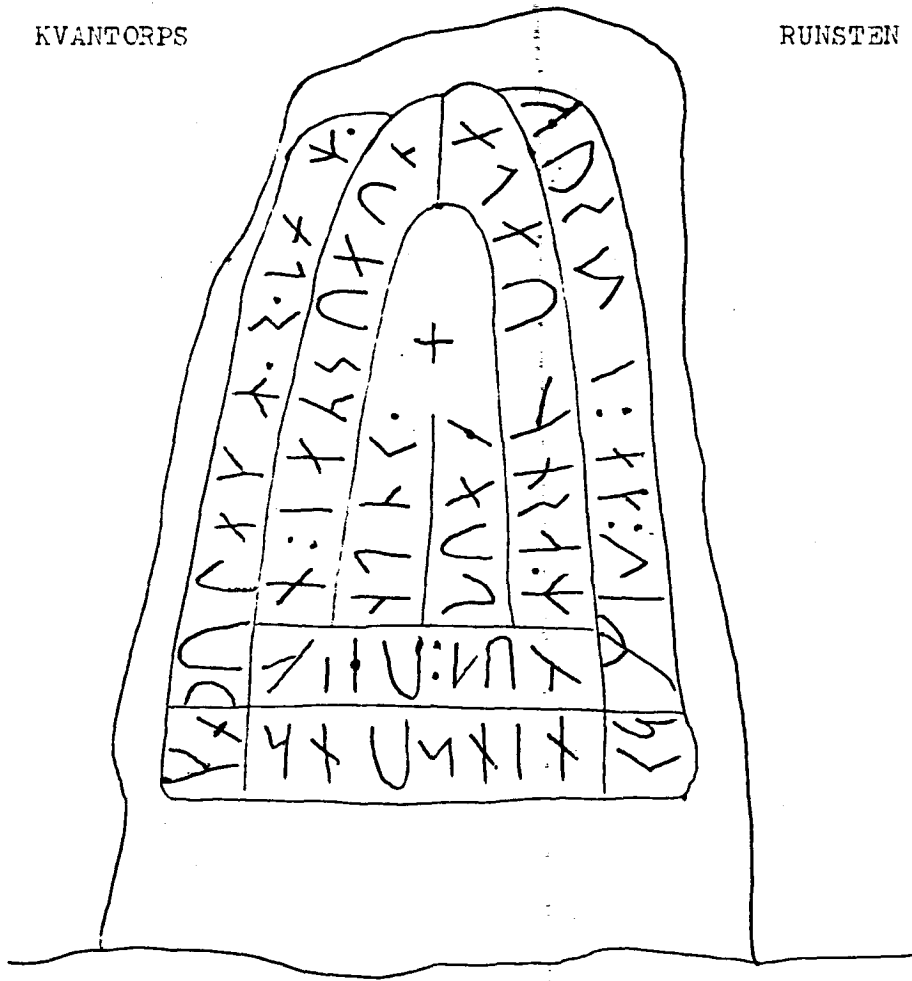
Hembygdsföreningen i Ödeshög intresserar sig för stenen efter inventering av milstenar, imålning och upprensning av vägunderhållstenar samt förfrågan om tvättning årligen av runstenar. Kulturnämnden har föranstaltat så samtliga runstenarna i kommun samt hållristningen i Hästholmen har imålats.

Från föreningens sida vore vi intresserade få ett utlåtande om bifogad tydning är riktig eller ej.

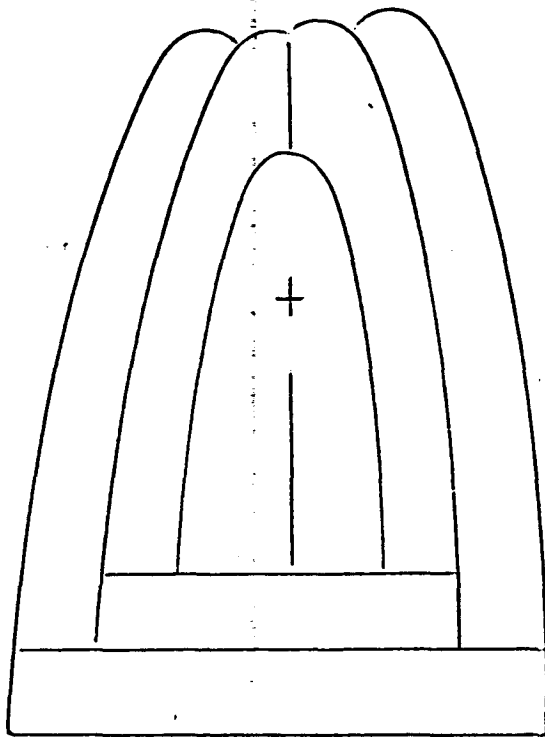
Tacksam för svar under adress: Roland Hagberg, Steneborgsgatan 1, 599 00 Ödeshög, tel 0144/10454.

Ödeshög 1990-10-07

Roland Hagberg

Avläses ,i samtliga fall, från vänster till höger från pilarna. a. nerifrån och uppåt, b. skall rättvändas först.

De första kristna kyrkorna i Sverige byggda av stenmur präglades av romansk arkitektur, exempelvis Kungslena kyrkan i Västergötland från omkring år 1200. Klosterkyrkorna däremot präglades av gotisk arkitektur, exempelvis Alvastra klosterkyrkan i Östergötland från omkring samma tid. Som förebild med gotiska kyrkovalv formgavs runslingorna på Kvarntorps runsten (ovan). Här ses kyrko-interiör betraktat mot altaret i perspektiv.

Yttersta runraden:

K e t h u l a a k r . e . t a a m . d u s e i : a a a : l i r : s i n i n s u n u

Innersta runraden:

k u t : v é i k n : i a a n s u a a u l a a t a a u k a n e . a . m é n u t . i k e

Avläst:

Göte uppförde denna gravvård över sin son Ly Gud vaka över hans själ. Åtta veckors återkommande minnes/mässor/.

Runraderna på Kvarntorps gravsten inristades utan textförlaga av en mindre noggrann person, varför somliga runtecken blevo ytterst goityckligt inristade. Vederbörande brukte sådana runtecken som förekom i skilda runtecken-futharker. Runstenen ifråga bör ha rests mellan 1200 och 1300-talen. Nedan, på Kvarntorps runsten förekommande runteckentyper:

k k é i i u/v l r t h t t d m s s n n aa/å a a y/u e

k k é i i u/v l r t h t t d m s s n n aa/å a a y/u e

\angle = k men på Kvarntorps runsten detta runtecken representerade ett avvikande i ljud.

\angle = r på Kvarntorps runsten vederbörande har beaktat R,r - regeln, då \angle = R tillämpades som regel i början och i mitten av runordet, och \angle = r tillämpades som regel i slutet av runordet som ändelse, och som gör att även "flytande runordsrader" dvs runord utan skilje tecken äro möjliga separera korrekt.

Exempelvis på en hällkistans lock, som var inmurat i Hammarby kyrkomur i Uppland står bl.a. inristat:

\angle \angle \angle \angle * \angle \angle \angle \angle \angle * \angle \angle \angle \angle \angle * \angle \angle * \angle \angle \angle \angle *

h a f i x b i n i r x f i r i r x a l a x s i a l x

Avläst: h a v a b ö n f ö r A l a n s s j ä l e t c . . .

\angle \angle \angle - t a a m / t å m = t o m b = franskt/engelskt ord för gravvård, grav gravsten etc...

Namnet som inleder den yttersta runraden kan avläsas: \angle \angle \angle \angle - k é t h u = Göte och \angle \angle \angle \angle - k n t h u = Knut, varför en noggran undersökning av inristning är påkallat.

Citat ur RITUS CISTERCIENSIS av Hilding Johansson. Lund 1964. Begravning - Själamässor s.- 210 - 220.

" Av det svenska källmaterialet framgår tydligt, att själamässornas och icke minst anniversariernas antal varit betydande. Det är icke troligt, att general kapitlets tillstånd inhämtats i varje enskilt fall. Många av dessa "anniversarie har hållits med full konventmessa.

Såsom tidigare framhållits, var cisterciensernas förböner högt aktade av samtida Svenska kungar har ödmjukt anhållit om de fromma munkarnas förböner.

Knut Eriksson /Erik den heliges son och tronarvinge/ uttrycker sin glädje att vara i broderskap med Julita och få del av konventets förböner. Som gengäld vill kungen gärna vara klostrets beskyddare."

Knut Eriksson ligger gravlagd i Varnhems cisterciensermunkkloster kyrka i Väste götland.

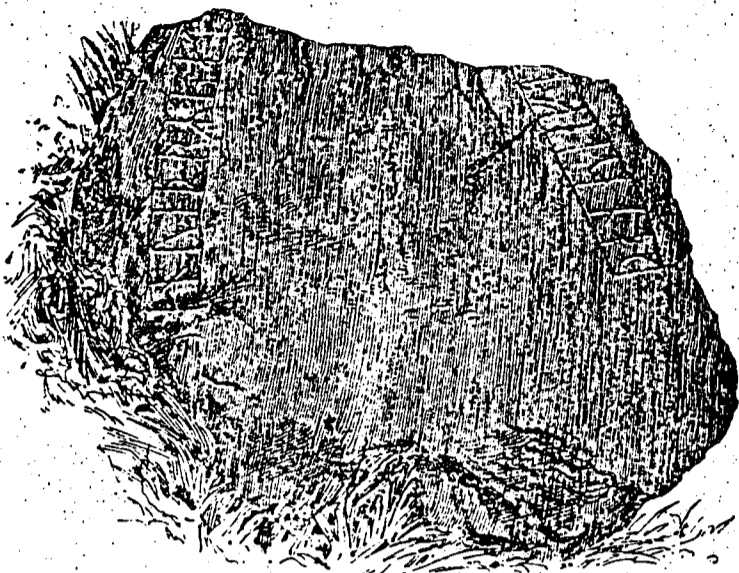
Exempelvis i sitt testamente till Varnhems kloster år 1285 har konung Magnus Ladulås noga specificerat sin önskning om förböner.

Krav på tre och flera veckomässor var icke ovanligt. Till allra mest betungande hörde daglig själamässa under längre tid. I drottning Margaretas testamente, till Gudhems kloster ingick daglig sjungen mässa vid Mariaaltaret.

Till Alvastra kloster skänktes år 1318 egendomar för att upprätta ett altare åt Maria samt åt apostlarna Petrus och Paulus, där daglig mässa skulle hållas.

Dessa förböne- och själamässor förekommer markerade på de norska runkalendrarna och exempelvis abstrakt även på Röks runstens kalender.

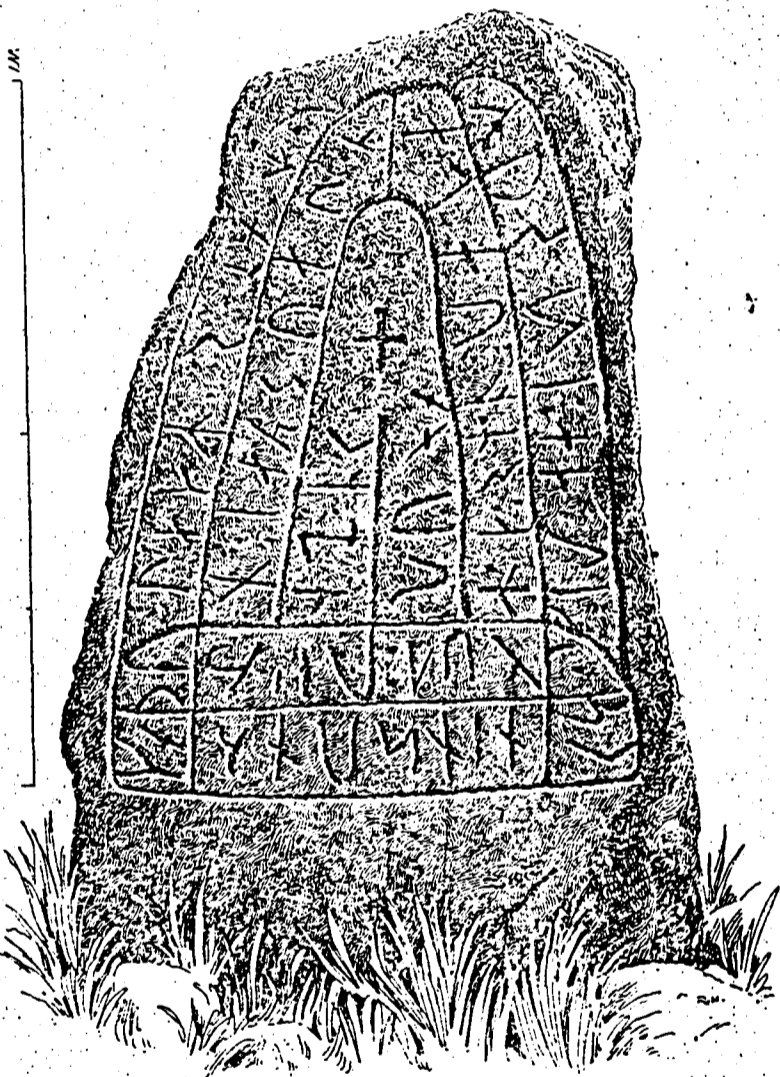
De på Kvarntorps runsten inristade stipulerade "åtta veckors själamässor" var således inget ovanligt företeelse hos de östgötska stormannaläkterna.

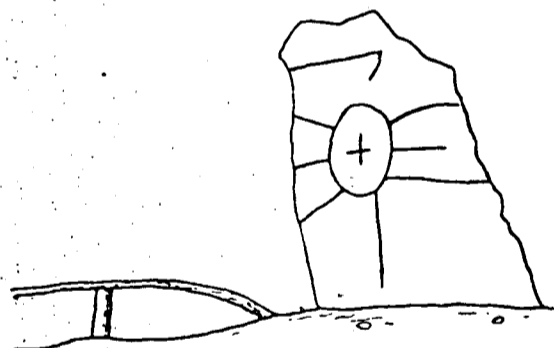
1. Ög. 134. Gärdslösa.

2. Ög. 135. Gärdslösa.

3. Ög. 137. Kvarntorp.

4. Ög. 138. Kyleberg.